

LIIDU VÄLISASJADE
JA JULGEOLEKUPOLIITIKA
KÕRGE ESINDAJA

Brüssel, 8.6.2016
JOIN(2016) 29 final

ÜHISTEATIS EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

Rahvusvaheliste kultuurisuhete ELi strateegia

1. TAUSTTEAVE

Kultuuriline mitmekesisus on Euroopa Liidu väärtuste lahutamatu osa. EL on jõuliselt pühendunud rahul, õigusriigi põhimõttele, sõnavabadusele, üksteisemõistmisele ja põhiõiguste austamisele põhineva maailmakorra edendamisele. Seega on rahvusvaheliste kultuurisuhete kaudu mitmekesisuse edendamine oluline osa ELi rollist ülemaailmse toimijana. See hõlmab nii pühendumist rahvusvaheliste kultuurisuhete edendamisele toe ja abi kaudu, mida EL pakub kolmandatele riikidele, kui ka liidu ja ELi liikmesriikide eripärgelise kultuuri tutvustamist kultuuridiplomaatia abil. EL teeb ÜRO olulise partnerina tihedat koostööd UNESCOga,¹ et kaitsta maailma kultuuripärandit.

ELil on maailmale palju pakkuda: kultuuri väljendusvormide mitmekesisus, kõrgetasemeline kunstilooming ja dünaamiline loomemajandus. Ka EL ise saab suurt kasu tihedamate suhetest ülejäänud maailmaga. Samal ajal on ELi mitmekesisuse ja paljususe kogemus oluline väärtus, edendamaks kultuuripoliitikat kui rahu ja sotsiaal-majandusliku arengu olulist tõukejõudu kolmandates riikides. Käesolevas ühisteatises antakse ülevaade liidu rahvusvahelistesse kultuurisuhetesse juba antavast panusest ning tehakse ettepanekuid, kuidas arendada ELi rahvusvahelisi kultuurisuheteid nii, et saavutada liidu eesmärgid rahvusvahelise rahu ja stabiilsuse edendamise, mitmekesisuse kaitsmise ning töökohtade loomise ja majanduskasvu stimuleerimise alal.

2007. aastal tegi komisjon ettepaneku Euroopa kultuurivaldkonna tegevuskava kohta üleilmastuvas maailmas,² mis hõlmas kultuuri edendamist liidu rahvusvahelistes suhetes. Pärast seda on Lissaboni lepingu jõustumine ja Euroopa välisteenistuse asutamine loonud uue struktuuri, mis võib veelgi suurendada ELi panust rahvusvahelistesse kultuurisuhetesse. Viimastel aastatel on liikmesriigid, Euroopa Parlament ja kodanikuühiskonna esindajad nõudnud ELi kooskõllalisemat lähenemist rahvusvahelistele kultuurisuhetele³. 2015. aasta novembris kutsus nõukogu komisjoni ja kõrget esindajat üles valmistama ette „strateegilist lähenemist kultuurile ELi välissuhetes ja visandama selleks juhtpõhimõtted“⁴. Vastavalt sellele esitatakse käesolevas ühisteatises nimetatud põhimõtted ja strateegilisem ELi lähenemine kultuuridiplomaatialle.

UNESCO 2005. aasta kultuuri väljendusvormide mitmekesisuse kaitse ja edendamise konventsiooni⁵ poolena on EL võtnud kohustuse edendada kultuuri väljendusvormide mitmekesisust oma rahvusvahelistes kultuurisuhetes. See hõlmab ELi põhiväärtusi, nagu inimõigused, sooline võrdõiguslikkus, demokraatia, sõnavabadus, õigusriigi põhimõte ning kultuuriline ja keeleline mitmekesisus⁶. Kultuur ja eelkõige kultuuridevaheline dialoog võib aidata kaasa suurte ülemaailmsete probleemide lahendamisele, sealhulgas ennetada ja lahendada konflikte, integreerida pagulasi, võidelda vägivaldse äärmusluse vastu ning kaitsta kultuuripärandit. 2014. aasta kultuuripärandit käsitlevas teatises⁷ kinnitas EL oma kavatsust kaitsta kultuuripärandit koostöös selliste organisatsioonidega nagu Euroopa Nõukogu ja

¹ ÜRO Hariduse, Teaduse ja Kultuuri Organisatsioon (UNESCO).

² Teatis Euroopa kultuurivaldkonna tegevuskava kohta üleilmastuvas maailmas COM(2007) 242 final.

³ Vt nõukogu järeldused kultuurilise mitmekesisuse ja kultuuridevahelise dialoogi edendamise kohta Euroopa Liidu ja selle liikmesriikide välissuhetes (2008); Euroopa Parlamendi resolutsioon ELi välistegevuse kultuurilise mõõtme kohta (2011); 2014. aasta Euroopa Parlamendi ettevalmistav meede „Kultuur ELi välissuhtluses“, <http://cultureinexternalrelations.eu/>.

⁴ Nõukogu 3428. istungi tulemused: „Haridus, noored, kultuur ja sport“, 23.–24. november 2015.

⁵ <http://en.unesco.org/creativity/convention/about/2005-convention-text>.

⁶ ELi põhiõiguste harta.

⁷ Teatis „Euroopa kultuuripärand – ühtse lähenemisviisi suunas“ COM(2014) 477 final.

Kultuurialased vahetused võivad tuua ka majanduslikku kasu. Loominguliste toodete maailmakaubandus kasvas aastatel 2004–2013 enam kui kaks korda⁸ ning kultuur on keskne element uues majanduses, mida juhivad loominguilisus, uuendusmeelsus ja teadmiste kättesaadavus. Kultuuri- ja loomesektor esindab umbes 3 % üleilmsest SKPst ning kindlustab 30 miljonit töökohta⁹. Ainuüksi ELis pakuvad need valdkonnad tööd rohkem kui 7 miljonile inimesele¹⁰. Samuti aitavad kultuuri- ja loomesektor kaasa säästva arengu ja kaasava majanduskasvu edendamisele arengumaades. Kultuur võib seega aidata edendada **töökohtade loomist ja konkurentsivõimet** nii ELis kui ka sellest väljaspool. Seda tunnistatakse ÜRO säästva arengu tegevuskavas aastani 2030,¹¹ milles rõhutatakse, et kultuuril, sealhulgas maailma kultuuripärandil ja loomemajandusel, võib olla oluline roll kaasava ja säästva arengu saavutamises. Kultuur on seega üks oluline sektor, mida edendatakse osana ELi arengukoostööst.

Käesolevas ühisteatises tehakse ettepanek võtta vastu rahvusvaheliste kultuurisuhete ELi strateegia, mis keskendub partnerriikidega tehtava kultuurikoostöö arendamisele kolmes peamises suunas: kultuuri kui kestliku sotsiaalse ja majandusliku arengu tõukejõu toetamine; kultuuri ja kultuuridevahelise dialoogi edendamine rahumeelsete kogukondadevaheliste suhete saavutamiseks; kultuuripärandiga seotud koostöö tugevdamine. Nende eesmärkide poole püüdlisel aitavad ELi rahvusvahelised kultuurisuhted muuta **ELi maailmaareenil tugevamaks osalejaks**, mis on üks komisjoni praeguse koosseisu ja kõrge esindaja tulevase üleilmse strateegia olulistest prioriteetidest.

Rahvusvaheliste kultuurisuhete valdkonnas peaks EL oma tegevuses juhinduma allpool esitatud põhimõtetest.

EL on võtnud endale kindla kohustuse soodustada kultuurilist mitmekesisust, mida saab kaitsta ja edendada vaid siis, kui tagatud on inimõigused ja põhivabadused. Need põhiõigused on demokraatia, õigusriigi põhimõtte, rahu, stabiilsuse, säästva kaasava arengu ja riigi asjades

¹³ Uuringute kohaselt soovitatakse ELil tegeleda kultuuridiplomaatiaga, mille aluseks oleks Euroopa ja liikmesriikide kultuuri, kunsti ja ajalool väga hea maine. http://ec.europa.eu/dgs/fpi/showcases/eu_perceptions_study_en.htm.

osalemise olulised alustalad. Riikidel on kohustus austada, kaitsta ja edendada õigust arvamus- ja sõnavabadusele, sealhulgas kunstilise väljenduse vabadusele. Sellega seoses ja kooskõlas ELi ja rahvusvahelisest õigusest¹⁴ tulenevate kohustustega on EL võtnud ülesandeks edendada tolerantset ja pluralistlikku lähenemist kultuuriühetele¹⁵.

b) Vastastikuse austuse ja kultuuridevahelise dialoogi soodustamine

Et kasutada rahvusvahelistes suhetes täielikult ära kultuuri ühendavat rolli, on vaja minna kaugemale Euroopa kultuuride mitmekesisuse tutvustamisest ning seada sihiks uut laadi dialoog, vastastikune kuulamine ja õppimine, ühine suutlikkuse suurendamine ja globaalne solidaarsus¹⁶. Kultuuriühetes tuleks arvesse võtta piirkondlikke erinevusi ja kohalikke tundlikke teemasid ning viia meetmed kooskõlla konkreetse kultuurikonteksti ja asjaomaste huvidega. Kuna inimesed on digivahendite kaudu tihti seotud maailmaga, mis jääb nende oma riigist väljapoole, tuleks inimesi julgustada teistega suhtlema vastastikuse austuse ja võrdsuse põhimõtteid järgides ning partnerluse vaimus. Seega peaksid ELi rahvusvahelisi kultuuriüheteid toetama mõlemapoolsuse, vastastikkuse, üksteiselt õppimise ja koosloomise põhimõtted.

c) Täiendavuse ja subsidiaarsuse järgimise tagamine

Esitatud rahvusvaheliste kultuuriühete ELi strateegia austab täielikult ELi ja liikmesriikide asjaomaseid pädevusi. Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 6 kohaselt on liit kultuuri valdkonnas pädev võtma meetmeid liikmesriikide meetmete toetamiseks, koordineerimiseks või täiendamiseks. ELi toimimise lepingu artikli 167 lõikes 3 on sätestatud, et liit ja liikmesriigid edendavad kultuuri valdkonnas koostööd kolmandate riikide ja pädevate rahvusvaheliste organisatsioonidega. Lisaks võtab liit kooskõlas ELi toimimise lepingu artikli 167 lõikega 4 aluslepingute teiste sätete kohaselt tegutsedes arvesse erinevaid kultuuriaspekte. Arengukoostöös täiendavad ja tugevdavad ELi ja liikmesriikide tegevus teineteist (artikkel 208). Austades täielikult subsidiaarsuse põhimõtet, edendab EL rahvusvahelisi kultuuriüheteid siis, kui tema meetmed võivad olla tõhusamad riigi, piirkonna või kohaliku tasandi meetmetest. Nõukogu hiljutistes järeldustes kultuuri kohta ELi välissuhetes märgiti, et „vaja [on] koordineerida paremini jõupingutusi Euroopa tasandi strateegilise lähenemisviisi kujundamiseks“¹⁷. Seega võib EL võimaldada ja koostööd edendamise kaudu soodustada sobival viisil koostööd riiklike kultuuriinstitiutide ja sihtasutuste vahel ning era- ja avaliku sektori ettevõtjate vahel kogu maailmas.

d) Horisontaalse lähenemise edendamine kultuuris

Kultuur ei ole ainult kunst või kirjandus. See hõlmab suurt hulka poliitika- ja tegevusvaldkondi, alates kultuuridevahelisest dialoogist turismini, haridusest ja teadusest loomemajanduseni, pärandi kaitsmisest loomemajanduse ja uue tehnoloogia arendamiseni ning käsitööst arengukoostööni. Seega julgustatakse esitatud strateegias kasutama võimalusi kultuuri edendamiseks ELi välispoliitikas. Kultuur on ka tähtis element jätkusuutlikus arengus, kuivõrd loomemajandus võib aidata kaasa leppimisele, majanduskasvule ja sõnavabaduse austamisele, millele saavad toetuda teised põhivabadused.

¹⁴ ELi lepingu artiklid 2, 6, 21 ja 49 ning ELi põhiõiguste harta artiklid 7, 8, 10, 11 ja 22. Kõik ELi liikmesriigid on kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti ning Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni osalisriigid.

¹⁵ Vt ka ELi inimõiguste alased suunised sõnavabaduse kohta internetis ja mujal (dokument 9647/14).

¹⁶ Nagu seda on soovitatud Euroopa Parlamendi algatatud ja 2014. aastal avaldatud ettevalmistavas meetmes „Kultuur ELi välissuhtluses“, <http://cultureinexternalrelations.eu/main-outcomes/>, ning aruandes „ELi ja Hiina kultuuriühete strateegia. Kultuuri ja välissuhte eksperdirühma (Hiina) aruanne“ (2012. aasta november).

¹⁷ Nõukogu järeldused kultuuri kohta välissuhetes, keskendudes eelkõige arengukoostööle, 24. november 2015.

e) Kultuuri edendamine olemasolevate koostöövõrgustike kaudu¹⁸

Et tagada poliitika sidusus ja vältida dubleerimist, on tõhusaim viis ELi välissuhetes kultuuri edendamiseks olemasolevate koostöövõrgustike ja rahastamisvahendite kasutamine. EL on valdkondliku ja geograafilise koostöö jaoks välja töötanud kohandatud raamistikud ja sihtotstarbelised rahastamisvahendid.

Valdkondlikud programmid

- Partnerluse rahastamisvahend: üks selle eesmärke on „liidu [...] laialdase mõistmise ning nähtavuse suurendamine avaliku diplomaatia, inimestevaheliste kontaktide, haridusalase ja akadeemilise koostöö, mõttekodade koostöö ja teavitustegevuse kaudu, et edendada liidu väärtusi ja huve“¹⁹.
- Demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahend: selle vahendi kaudu antakse abi demokraatia ja õigusriigi põhimõtete ning inimõiguste ja põhivabaduste järgimise arendamiseks ja tugevdamiseks. Üks vahendi eesmärkidest on edendada arvamuse- ja sõnavabadust, sealhulgas poliitilist, kunstilist ja kultuurilist väljendusvabadust²⁰.
- Arengukoostöö rahastamisvahendi raamesse kuuluva üleilmseid avalikke hüvesid ja probleeme käsitleva programmi inimarengu komponendiga soovitakse edendada kultuurilist mitmekesisust ja kõikide kultuuride võrdset väärikust. Samuti stimuleeritakse sellega kultuuritööstuse poolt arengumaade majanduskasvu, kodanikuühiskonna organisatsioonide ja kohalike ametiasutuste edendamiseks antavat panust.
- Stabiilsuse ja rahu edendamise rahastamisvahend: vahendi eesmärk on konfliktide ennetamise, kriisile reageerimise ja rahu kindlustamise edendamine, et tegeleda üleilmsete ja piirkonnaüleste ohtudega. Sellest vahendist rahastust saava kodanikuühiskonna määratlus hõlmab kultuuriorganisatsioone²¹.
- Programm „Loov Euroopa“: selle programmi eesmärk on muu hulgas „Euroopa kultuuripärandi edendamine ning Euroopa kultuuri- ja loomesektori [...] tugevdamine“ ning programm on „avatud kolmandate riikidega läbiviidavatele kahe- või mitmepoolsetele koostöömeetmetele“²².

Geograafilised koostööraamistikud

- **Laienemispoliitika:** kandidaatriikidel ja potentsiaalsetel kandidaatriikidel, nimelt Lääne-Balkani riikidel²³ ja Türgil, on ELi välispoliitikas eriline koht ja tähtsus. ELi kultuurivaldkonna poliitika on osa ELi õigustikust, mille kandidaatriigid peavad ellu viima seoses 26. peatüki („Haridus ja kultuur“) üle toimuvate läbirääkimistega. Sellega seoses saab see piirkond toetust ühinemiseelse abi rahastamisvahendist. EL on Lääne-Balkani riikide kultuuriprojekte pikka aega märkimisväärselt toetanud, et edendada

¹⁸ Näited konkreetsetest meetmetest ja projektidest ei piira uute projektide esitamist kooskõlas selle strateegiaga. Teisalt ei tähenda pooleliolevatele projektidele või programmidele viitamine nende alalist rahastamist.

¹⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. märtsi 2014. aasta määrus (EL) nr 234/2014, millega luuakse partnerluse rahastamisvahend koostööks kolmandate riikidega.

²⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. märtsi 2014. aasta määrus (EL) nr 235/2014, millega luuakse rahastamisvahend demokraatia ja inimõiguste jaoks kogu maailmas.

²¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. märtsi 2014. aasta määrus (EL) nr 230/2014, millega luuakse stabiilsuse ja rahu edendamise rahastamisvahend.

²² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. detsembri 2013. aasta määrus (EL) nr 1295/2013, millega luuakse programm „Loov Euroopa“ (2014–2020).

²³ Albaania, Bosnia ja Hertsegoviina, endine Jugoslaavia Makedoonia vabariik, Kosovo*, Montenegro, Serbia.

kultuuridevahelist dialoogi, leppimist ja sotsiaal-majanduslikku arengut. Euroopa Komisjoni ja Euroopa Nõukogu ühismeetme „I ja II Ljubljana protsess“ raames investeeriti Kagu-Euroopa kultuuripärandi taastamisse rohkelt vahendeid²⁴. ELi poliitikakoostöös on parandatud laienemisprotsessis osalevate riikide kultuuriorganisatsioonide suutlikkust ning nad on saanud osaleda täiemahuliselt kultuuriprogrammides ja programmis „Loov Euroopa“²⁵. Praegu seisavad laienemisprotsessis osalevate riikide ees uued ülesanded, sealhulgas hiljuti saabunud rändajate lõimimine, milles kultuuridevaheline dialoog võib aidata kaasa lepitamisele ning kaasavate ja demokraatlike ühiskondade loomisele ning võidelda radikaliseerumise vastu. EL peaks jätkama laienemisprotsessis osalevate riikidega tihedat koostööd, et aidata neil kaitsta oma kultuuripärandit, edendada nende kultuuri- ja loomemajanduse arengut ning soodustada osalemist olemasolevates ELi kultuuriprogrammides.

- **Euroopa naabruspoliitika:** Euroopa naabruspoliitika reguleerib ELi suhteid 16 lähima ida- ja lõunanaabriga. Diferentseeritud kahepoolseid suhteid iga partnerriigiga täiendavad piirkondlikud koostööalgatused Vahemere lõunapiirkonna partnerluse²⁶ ja idapartnerluse²⁷ raames. Uue Euroopa naabruspoliitika põhielemendid on poliitiline, majanduslik ja kultuuriline eristumine ning suurem vastastikune vastutus²⁸. Idapartnerluse platvorm 4 on tõhustatud koostöö ja poliitikadialoogi foorumiks sellistes valdkondades nagu haridus, noored (sealhulgas tööalane konkurentsivõime), kultuur ja loovus, teadus ja innovatsioon, audiovisuaalpoliitika ja infoühiskond, kusjuures samal ajal toetatakse eriprogrammidega suutlikkuse parandamist. Vahemere lõunapiirkonnas toetab EL kultuurikoostööd piirkondlike programmidega pärandi ja audiovisuaalvaldkonnas, lisaks ka kahepoolse tegevusega. Mitu Euroopa naabruspoliitika riiki seisab silmitsi pikaajaliste keeruliste probleemidega, mis on seotud näiteks poliitiliste pingete, majandusraskuste, vägivaldse radikaliseerumise ja rändevooga. Just seetõttu võib kultuurikoostöö ja kultuuripoliitikaalane teabevahetus stabiliseerumisele suuresti kaasa aidata. Näiteks toetatakse Euroopa naabruspoliitika rahastamisvahendist aastatel 2014–2017 Vahemere lõunapiirkonna arengu nimel 17 miljoni euroga meediat ja kultuuri²⁹. Peale selle toetatakse kultuuri ja kultuuripärandi säilimist viiest piiriülese koostöö programmist³⁰.
- **Arengukoostöö:** arengukoostöö rahastamisvahendi ülesanne on vähendada vaesust ning soodustada säästvat majanduslikku, sotsiaalset ja keskkonnaarengut ning edendada demokraatiat, õigusriigi põhimõtteid, head valitsemistava ja inimõiguste austamist³¹. See koosneb kolmest konkreetsest komponendist: i) geograafilised programmid, millest toetatakse koostööd ligi 47 Ladina-Ameerika, Lõuna-Aasia ning Põhja- ja Kagu-Aasia, Kesk-Aasia, Lähis-Ida ning Lõuna-Aafrika arenguriigiga; iii) hiljuti loodud üleaafrikaline programm, et toetada ELi ja Aafrika vahelist strateegilist partnerlust. Mitmes arengukoostöö rahastamisvahendi määruse peatükis tunnistatakse kultuuri rolli.

²⁴ Bosnias ja Kosovos on ELi meetmed selles valdkonnas näidanud pärandil põhineva poliitika potentsiaali jõuda konfliktijärgses olukorras taasleppimiseni, rääkimata ELi panusest majandusarengusse.

²⁵ Nagu on sätestatud 11. detsembri 2013. aasta määruse nr 1295/2013 (millega luuakse programm „Loov Euroopa“) artikli 8 lõikes 3. Osalevate kolmandate riikide loetelu: http://eacea.ec.europa.eu/creative-europe/library/eligibility-organisations-non-eu-countries_en.

²⁶ Alžeeria, Egiptus, Iisrael, Jordaania, Liibanon, Liibüa, Maroko, Palestiina*, Süüria ja Tuneesia.

²⁷ Armeenia, Aserbaidžaan, Valgevene, Gruusia, Moldova ja Ukraina.

²⁸ Ühisteatis „Euroopa naabruspoliitika ülevaade“ (18. november 2015), JOIN(2015) 50 final.

²⁹ http://www.enpi-info.eu/mainmed.php?id=486&id_type=10.

³⁰ http://www.enpi-info.eu/maineast.php?id=322&id_type=10.

³¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. märtsi 2014. aasta määrus (EL) nr 233/2014, millega luuakse arengukoostöö rahastamisvahend aastateks 2014–2020.

- 2000. aasta juunis allkirjastatud Cotonou koostööleping³² lõi 20 aastaks raamistiku ELi koostöö jaoks Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna (edaspidi „AKV“) riikidega. Selle lepingu kohaselt rahastatakse Euroopa Arengufondist (edaspidi „EAF“) kultuuriprogramme, mida haldab ja viib ellu AKV riikide rühma sekretariaat. 9. EAFist rahastati projekte, millega suurendada AKV riikide loomemajanduse tehnilist ning finants- ja juhtimissuutlikkust, täpsemalt arendada ja struktureerida AKV riikide filmi- ja audiovisuaaltööstust (14 miljonit eurot). Seejärel andis programm „AKV riikide kultuur+“ (10. EAFi raames 30 miljonit eurot) panuse vaesuse vastasesse võitlusesse, edendades kestlikku kultuurimajandust. Kultuuri- ja loomemajandust toetatakse endiselt praegusest AKV-sisese koostöö programmist (11. EAFi raames 40 miljonit eurot aastateks 2014–2020). Komisjon kaalub praegu raamistikku, mille alusel hakatakse AKV riikidega suhteid reguleerima pärast Cotonou koostöölepingu kehtivuse lõppemist. Praegu tehakse ettevalmistusi läbivaadatud Euroopa arengukonsensuse vastuvõtmiseks.

3. PARTNERRIIKIDEGA TEHTAVA KULTUURIKOOSTÖÖ ARENDAMINE

Komisjon ja kõrge esindaja teevad osana esitatud rahvusvaheliste kultuurisuhete ELi strateegiast ettepaneku kolme järgmise töösuuna kohta, mille abil edendada rahvusvahelisi kultuurisuheteid partnerriikidega:

- kultuuri kui säästva sotsiaalse ja majandusliku arengu tõukejõu toetamine;
- kultuuri ja kultuuridevahelise dialoogi edendamine rahumeelsete kogukondadevaheliste suhete saavutamiseks;
- kultuuripärandiga seotud koostöö tugevdamine.

3.1. Kultuuri kui sotsiaalse ja majandusliku arengu tõukejõu toetamine

a) Kultuuripoliitika väljaarendamise toetamine

UNESCO 2005. aasta kultuuri väljendusvormide mitmekesisuse kaitse ja edendamise konventsioonis³³ rõhutatakse vajadust „kaasata kultuur strateegilise elemendina riiklikku ja rahvusvahelisse arengupoliitikasse ning rahvusvahelisse arengukoostöösse“. Kultuuri abil saavutatav kultuurilise mitmekesisuse ja sõnavabaduse austamine pakub olulist tuge demokratiseerimisprotsessidele ja sotsiaal-majanduslikule arengule. Seega peaks EL aitama partnerriikidel kaasata kultuur oma riiklikku poliitikasse. EL võtab meetmeid, et edendada 2005. aasta UNESCO konventsiooni ratifitseerimist ja rakendamist, süvendades poliitilist dialoogi partnerriikidega ja tugevdades juhtimissüsteeme.

- **Kogemuste vahetamine laienemisprotsessis osalevate ja naabruses asuvate riikidega:** EL hakkab kasutama dialoogiks olemasolevaid kahe- või mitmepoolseid struktuure, et jagada kogemusi ja tulemusi, mis on saadud muu hulgas tänu sellistele algatustele nagu Euroopa kultuuripealinnade projekt. Komisjon edendab kultuurivaldkonnas edaspidi selliste vahendite kasutamist nagu TAIEX³⁴ ja mestimine.
- **Kultuuripoliitika tugevdamine:** lõunanaabruses toetab programm „Med Culture“ (2014–2018) partnerriike nende kultuuripoliitika ja -tavade väljaarendamisel ning uue

³² https://ec.europa.eu/europeaid/where/acp/overview/cotonou-agreement/index_en.htm_en.

³³ <http://en.unesco.org/creativity/convention/about/2005-convention-text>.

³⁴ TAIEX on Euroopa Komisjoni tehnilise abi ja teabevahetuse vahend. TAIEXi abil toetatakse avalikku haldust ELi õigusaktide ühtlustamisel, rakendamisel ja jõustamisel ning lihtsustatakse ELi parimate tavade jagamist.

kolmeaastase suutlikkuse suurendamise programmi „MedFilm“ abil on filmitegijatel võimalik käsitleda piirkonna tundlikke probleeme³⁵.

b) Kultuuri- ja loomemajanduse tugevdamine

Kultuuri- ja loomemajandus kui kiiresti arenev majandussektor pakub rohkelt kvaliteetseid töökohti ning soodustab tihti arukat, jätkusuutlikku ja kaasavat majanduskasvu. Kultuuriprojektidesse investeerimine suurendab linnade ja piirkondade konkurentsivõimet, ligitõmbavust ja sotsiaalset sidusust³⁶. Rohkem kui 70 ELi piirkonda on valinud kultuuri- ja loomemajanduse oma aruka spetsialiseerumise strateegia prioriteediks, tunnustades neid valdkondi piirkonna majanduskasvu ja kohalike töökohtade loomise taganttõukajana.

Arengumaades osutavad UNESCO kultuuri arengu indikaatorid (Culture for Development Indicators, CDIS) sellele, et kultuur moodustab väikese ja keskmise sissetulekuga riikides 1,5–5,7 % SKPst. See kajastab erinevusi poliitilises ja institutsioonilises raamistikus ning sotsiaalse kaasatuse, hariduse ja väljendusvabaduse taset. Näiteks Burkina Fasos töötab kultuuriga seotud töökohtadel üle 170 000 inimese (umbes 2 % aktiivsest elanikkonnast). Igal riigil on oma tugevad küljed, alates Nigeeria kinotööstusest kuni Kariibi mere riikide muusikani ja kultuuriturismini Lähis-Idas. Et toetada edasist arengut, võib EL jagada oskusteavet selle kohta, kuidas arendada veelgi asjaomaseid oskusi ja töötada välja usaldusväärne õigusraamistik.

- **Suurendada loomemajandusest saadavat tulu:** 11. EAFi AKV riikide programmist toetatakse loomemajanduse panust AKV riikide sotsiaal-majanduslikku arengusse (aastatel 2014–2020 40 miljonit eurot).
- **Loomekeskused ja klastrid:** üleilmses kultuuritööstuses aitab edasi liikuda koostöö. Euroopa ja muud rahvusvahelised kultuurivaldkonnas tegutsejad peaksid otsima uusi võimalusi kasvuks ja üleilmse publiku enda poole võitmiseks. Eri piirkondades luuakse loomakeskuseid ja klastreid, millest mõni on allpool nimetatud.
 - ELi kaasrahastusega **Aasia ja Euroopa Sihtasutus**³⁷ toetab Aasia ja Euroopa kultuuri- ja loomakeskuseid programmi „Loovad võrgustikud“ kaudu.
 - **Vahemere lõunapiirkonnas** toetab EL koos ÜRO Tööstusarengu Organisatsiooniga projekti, millega aidatakse välja töötada kultuuri- ja loomemajanduse klastreid (2013–2017).
 - EL algatas 2016. aastal programmi „Loov Euroopa“ raames meetme, mille eesmärk on luua **loomekeskuste Euroopa võrgustik**,³⁸ mis hõlmab kõiki programmis „Loov Euroopa“ osalevaid riike (sealhulgas Serbia, Moldova, Türgi, Gruusia ja Ukraina).
 - Alates 2016. aastast toetatakse ELi katseprojektiga **EList ja kolmandatest riikidest pärit noorte loominguliste ja kultuurivaldkonna ettevõtjate võrgustiku loomist**. See platvorm hõlmab selliseid teenuseid nagu juhendamine,

³⁵ <http://www.enpi-info.eu/medportal/news/latest/45210/MedFilm:-Call-for-proposals-to-promote-development-of-film-industry-in-Southern-Mediterranean>.

³⁶ Euroopa kultuuripealinnade projekt on väga hea näide: iga avaliku sektori investeeritud euro andis näiteks Lille 2004 (Prantsusmaa) raames hinnanguliselt 8 eurot kohalikule majandusele.

³⁷ <http://www.asef.org/>.

³⁸ http://ec.europa.eu/culture/news/2016/0405-european-network-creative-hubs_en.htm.

vastastikune õppimine, konkreetseid teemasid käsitlevad konverentsid, õppekülastused ja kohtumised võimalike investoritega kogu maailmast³⁹.

- **Ettevõtluse ja oskuste arendamine:** Euroopa Koolitusfond⁴⁰ jätkab tööd kultuuri- ja loomemajanduses vajalike oskuste arendamise kallal. Programmi „AKV riikide kultuur+“ eesmärk on suurendada AKV riikide kultuurisektori töötajate suutlikkust⁴¹. EL püüab edendada kultuurikaupade ja -teenuste turuvõimalusi, soodustada nüüdistehnoloogia raames uuendusmeelsust ja uute ametite loomist ning toetada loominguliste spetsialistide koolitamist.
- **Euroopa väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate (VKEde) toetamine:** näiteks osana 2016. aastal algatatavatest „Gateway“ programmidest võib komisjon pakkuda Lõuna-Korea ja Kagu-Aasia loomingulistele VKEdele abi töölähetuste ja tugiteenuste, sealhulgas juhendamise kaudu, ning logistilise ja rahalise toetusega.
- **Struktuursed territoriaalse koostöö raamistikud:** on palju näiteid sellest, kuidas kultuur võib ühendada erilaadseid piirkondi, aidata kaasa kestlikule turismile, säilitada keskkonda ja soodustada energiatõhusust⁴². Kõikides strateegiates leitakse, et kultuur on investering majanduskasvu ja töökohtade loomisse ning majandustegevuse alussammas vastavalt Euroopa territoriaalse koostöö eesmärgile.

c) Kohalike asutuste rolli toetamine partnerriikides

Euroopa kultuuripealinnade projekt ja maailma linnade kultuuri 2015. aasta aruanne⁴³ näitavad, et kultuuri investeerinud linnad ja muud kohalikud omavalitsused on saanud väga palju kasu nii majanduskasvu kui ka sotsiaalse sidususe mõttes. Komisjoni teadusuuringute ühiskeskus töötab välja linna tasandi kultuuri- ja loominguliste algatuste jälgimise vahendit, mille toel saab paigutada investeringuid sihipärasemalt ja õppida parimatest tavadest. Hiljutises välisuuringus, millega antakse ülevaade praegust ja tulevast arengut toetavast kultuuritegevusest,⁴⁴ leidis kinnitust, et kultuuritegevus annab kohalikule arengule hoogu muu hulgas maapiirkondades, kus traditsioonilised oskused ja kunstivõtted võivad aidata leevendada vaesust.

ELi säästva linnaarengu käsitluses tunnustatakse kultuuri kesket rolli ja selles peetakse hädavajalikuks, et avalikku ruumi saavad kasutada kõik kodanikud. Näiteks Ladina-Ameerika riikides on EL soodustanud audiovisuaalprogrammide levitamist, et lahendada linnastunud piirkondades ebavõrdsuse tõttu tekkivaid sotsiaalseid probleeme. Teine näide, nimelt Aafrikast, annab tunnistust sellest, kuidas kunst ja arhitektuur võivad muuta linna arengu kaasavaks ja säästvaks⁴⁵.

- **Innovatsioonialased partnerlused:** selle algatusega, mida rahastatakse arengukoostöö rahastamisvahendist ja mis toimub koostöös kohalike asutustega, pööratakse erilist tähelepanu vähim arenenud riikidele, sealhulgas ebakindlale demokraatlikule taustale või riikidele, kus kultuurialased õigused on ohus. Veel üks Ladina-Ameerika mitmeaastase

³⁹ http://ec.europa.eu/culture/calls/general/2015-eac-s11_en.htm.

⁴⁰ www.etf.europa.eu/.

⁴¹ Seda AKV riikide toetusprogrammi rahastatakse Euroopa Arengufondist. <http://www.acpculturesplus.eu/?lang=uk>

⁴² Nende näidete hulka kuuluvad 10. juuni 2009. aasta ELi Läänemere piirkonna strateegia, COM(2009) 248; 8. detsembri 2010. aasta ELi Doonau piirkonna strateegia, COM(2010) 715; 13. mai 2013. aasta Atlandi ookeani piirkonna merestrateegia tegevuskava. Aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu tagamine, COM(2013) 279; 17. juuni 2014. aasta ELi strateegia Aadria ja Joonia mere piirkonnas, COM(2014) 357; ning 28. juuli 2015. aasta ELi Alpi piirkonna strateegia, COM(2010) 366.

⁴³ http://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/capitals-culture_en.htm ja <http://www.worldcitiescultureforum.com/publications>.

⁴⁴ Selles uuringus püütakse eeskätt teha kindlaks ideed üleilmseid avalikke hüvesid ja probleeme käsitleva programmi jaoks (30 miljonit).

⁴⁵ ELi ja Aafrika Liidu projekt „Tulevikku vaatav Aafrika“.

näidisprogrammi raames elluviidav projekt püüab arendada kultuuri ja kunsti rolli, et toetada Ladina-Ameerika linnades sotsiaalset sidusust. See projekt lihtsustab ELi ja Ladina-Ameerika vahelisi vahetusi ja ühistegevust, et integreerida kultuuripoliitika ja -algatused paremini linnaarengu strateegiatesse, ning võtab aluseks sotsiaalset sidusust toetavad edukad projektid.

- **Linnade kultuurialase koostöö toetamine:** komisjon tähtsustab linnade kui innovatsiooni ja parimate tavade keskuste rolli, tehes seda sarnaste sotsiaalsete, majanduslike ja keskkondlike probleemidega sõpruslinnade ja kultuuripaikade koostöö abil, et uurida arenguvõimalusi. Komisjon kavatseb algatada Ladina-Ameerikaga (eelkõige Ladina-Ameerika ja Kariibi Riikide Ühendusega) piirkondlikud programmid, millega edendatakse kultuuri ja kunsti kaudu suurlinnade sotsiaalset sidusust⁴⁶.
- **Kultuuripealinnade projekti kogemuste jagamine:** komisjon jagab partnerriikidega kogemusi seoses Euroopa kultuuripealinnade projektiga, mis rikastab kultuuripärandit ning toetab seeläbi kohalikku ja piirkondlikku arengut.
- **Linnastrateegiad ajaloolistes linnades:** EL toetab Euroopa naabruspoliitika rahastamisvahendist antava rahastuse abil omavalitsusi ajalooliste linnade taastamiseks linnastrateegiate välja arendamisel.

3.2. Kultuuri ja kultuuridevahelise dialoogi edendamine rahumeelsete kogukondadevaheliste suhete saavutamiseks

Dialoog kultuuride, sealhulgas usundite vahel, võib aidata luua õiglaseid, rahumeelseid ja kaasavaid kogukondi, kus väärtustatakse kultuurilist mitmekesisust ja austatakse inimõigusi. Luues tulevaseks kultuurivahetuseks ühise aluse ja soodsa pinnase, võib kultuuridevaheline dialoog maandada pingeid, hoida ära kriiside võimendumist, edendada rahvuslikku lepitamist ja julgustada uute viiside tekkimist vägivaldse radikaliseerumise vastaseks võitluseks. Käesolevas osas kirjeldatakse, kuidas EL saaks kultuuridevahelist dialoogi otseselt edendada rahvusvaheliste kultuurikoostöö projektide, koosloomise, inimestevaheliste kontaktide, sotsiaalse arutelu ja rahu tagamise kaudu.

a) Kultuurivaldkonnas tegutsejate koostöö toetamine

Kultuuridevahelise dialoogi peamised aspektid on kultuurivaldkonnas tegutsejate ja loomeinimeste koostöö, mõttevahetus ja liikuvus. Kunstiteoste ja kultuuriloomingu ringlemine riikide vahel levitab uusi ideid, loob otseseid ja kaudseid sidemeid ning edendab uuendusmeelsust. Kultuurikoostöö tihendamine ELi partneritega võib aidata avada Euroopa kultuuriruumi uutele kultuurivallas tegutsejatele ja uuele publikule.

- **Programmis „Loov Euroopa“ osalemise toetamine:** kõik laienemisprotsessis osalevad riigid saavad juba programmist osa võtta ning komisjon innustab ka kõiki Euroopa naabruspoliitika riike liituma programmiga „Loov Euroopa“ (ühinenud on juba Gruusia, Moldova ja Ukraina)⁴⁷. Programm „Loov Euroopa“ aitab Euroopa naabruspoliitika riikidest pärit kultuuri- ja loomevaldkonnas tegutsejatel teha koostööd kolleegidega kogu Euroopast, saada toetust koostööprojektide jaoks ja ühineda Euroopa kultuurivõrgustikega.

⁴⁶ Programm „Kultuur ja kunst kui Ladina-Ameerika linnade sotsiaalse sidususe suurendajad“.

⁴⁷ Et osaleda täiemahuliselt MEDIA alaprogrammis, peab riik täitma audiovisuaalmeedia teenuste direktiivis sätestatud tingimused.

- **Kultuuri edendamine idapartnerluse raames:** pärast edukat I programmi, mida rakendati aastatel 2011–2015, saab II idapartnerluse kultuuriprogrammiga (hõlmab Armeeniat, Aserbaidžani, Valgevenet, Gruusiat, Moldovat ja Ukrainat) kolme aasta jooksul edasi arendada kultuurivaldkonnas tegutsejate oskusi ja suutlikkust. Sellega püütakse toetada piirkondlikke algatusi, mille kaudu kultuur hoogustab majanduslikku arengut, sotsiaalset kaasatust, konfliktide lahendamist ja kultuuridevahelist dialoogi.
- **Anna Lindhi sihtasutuse toetamine:** Anna Lindhi sihtasutus ja selle võrgustik, mis hõlmab üle 4 000 kodanikuühiskonna organisatsiooni 42st Vahemere Liidu riigist, saab ELilt poliitilist toetust ja kultuurivahetuse edendamise vahendeid.

b) Rahu edendamine kultuuridevahelise dialoogi abil

Kultuuridevaheline dialoog on oluline vahend, millega hoida konfliktijärgses ühiskonnas ära tülisid ning jõuda leppimise ja vastastikuse mõistmiseni. EL toetab pragmaatilist koostööd ja kultuuridevahelist dialoogi eri kultuuride ja ühiskondade vahel. Ta toetab lepitamist ka inimeste ja vähemuste vahel. Eriti edukate näidete hulgas on Bosnia ja Hertsegoviina edusammud ELiga integreerumise suunas ning Belgradi ja Priština vahelise dialoogi tulemusena sõlmitud pragmaatilised kokkulepped.

- **Stabiilsuse ja rahu edendamise rahastamisvahend** – EL suurendab oma toetust kultuuridevahelisele dialoogile konfliktieelsetes ja -järgsetes olukordades.
- **Noorte kultuuridevaheline dialoog:** EL lihtsustab noorteorganisatsioonide kultuuridevahelist dialoogi Euroopas ja mujal (muu hulgas naabruskonna kodanikuühiskonna stipendiumide programmi abil). Eelkõige toetab EL programmi „Noored Araabia hääled“ (mis nüüd hõlmab ka Euroopa-Vahemere piirkonda) teist etappi, et süvendada noorte juhtide ja kodanikuühiskonna esindajate dialoogi ning võidelda äärmusluse ja vägivaldse radikaliseerumisega.
- **Valimisvaatlusmissioonide vaatlejate ja stabiliseerivatele tsiviilmissioonidele lähetatavate töötajate koolitamine:** pakutakse koolitusi, et tagada kohalikul tasandil valitsevate kultuuriliselt tundlike tahkude täielik mõistmine.
- **Kultuurialaste õiguste edendamine:** sealhulgas kohaliku identiteedi ning põlisõiguste ja kultuurialaste õiguste kaitsja rolli edendamine kooskõlas majanduslike, sotsiaalsete ja kultuurialaste õiguste rahvusvahelise paktiga,⁴⁸ sealhulgas põlisrahvaste õiguste edendamine, nagu see on kirjas ÜRO põlisrahvaste õiguste deklaratsioonis⁴⁹.

3.3 Kultuuripärandiga seotud koostöö suurendamine

Kultuuripärand on kultuurilise mitmekesisuse oluline ilming, mida tuleb kaitsta. Kultuuripärandi taastamine ja tutvustamine meelitab ligi turiste ja hoogustab majanduskasvu. Kultuuripärandiga seotud koostööl on rahvusvahelistes suhetes ja arengupoliitikas oluline roll, nagu seda on rõhutatud komisjoni teatistes „Euroopa kultuuripärand – ühtse lähenemisviisi suunas“⁵⁰. Arvestades üha suuremat üleilmset nõudlust eksperditeadmiste järele ja asjaolu, et liikmesriigid on valmis oma teadmisi jagama, on võimalik teha partnerriikidega koostööd, et arendada koolitamise, oskuste arendamise ja teadmussiirde abil välja pikaajalised strateegiad pärandi kaitsmiseks.

⁴⁸ <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CESCR.aspx>.

⁴⁹ http://www.un.org/esa/socdev/unpfii/documents/DRIPS_en.pdf.

⁵⁰ COM(2014) 477 final.

Meie kultuuripärand on habras ja tihti ohustavad seda looduskatastroofid ning inimeste hävitustegevus, nagu sõjad, röövimine ja rüüstamine, mida mõnikord põhjustab usulistest erinevustest tulenev viha. Röövitud kunstiesemed müüakse tihti maha ja nendest tehingutest saadud tulu võidakse kasutada terrorismi toetamiseks. Sedalaadi kaubandus laostab maailma kultuuripärandit. EL on kehtestanud Süüria suhtes piiravad meetmed ning võtnud üle ÜRO sanktsioonid Daeshi/ISILi ja Al Qaeda suhtes ning ÜRO karistusrežiimi Iraagi suhtes. See hõlmab ebaseadusliku kultuuri- ja arheoloogiliste väärtustega kauplemise keelustamist⁵¹.

- **Kultuuripärandit käsitlev teadustöö:** programmist „Horisont 2020“ toetatakse kultuuripärandiga seotud teadustööd ja uuendustegevust rahvusvaheliste ja valdkondadevaheliste projektide kaudu, mis kaasavad ka kohalikud ja piirkondlikud omavalitsused, ettevõtted ja kodanikuühiskonna ning mille raames püütakse leida uusi lahendusi kliimamuutustest ohustatud Euroopa kultuuripärandi säilitamiseks ja haldamiseks. Kolmandatest riikidest pärit inimesi julgustatakse selles osalema.
- **Pärandiga kauplemise vastane võitlus:** et reguleerida kultuuriväärtuste importimist ELi, plaanib komisjon esitada seadusandliku ettepaneku, mis põhineb äsja algatatud uuringul riikide õigusaktide puudujääkide kohta. Komisjon kaalub ulatuslikumat reageerimist terrorismi rahastamisele kultuuriväärtustega (hoolimata nende päritoluriigist) ebaseadusliku kauplemise abil. Võimalike meetmete hulgas on sertifitseerimissüsteemi kasutuselevõtmine kultuuriväärtuste ELi importimiseks koos muuseumidele, kunstiturule ja muudele sidusrühmadele ette nähtud suunistega⁵². EL kavatseb toetada tollitöötajate koolitamist, et suurendada varastatud kunstiväärtuste varajast avastamist piirikontrollis, ja kutsub elukutselisi kunstiturul tegutsejaid üles tegema koostööd võitluses ebaseadusliku kauplemise vastu. Samuti parandab EL ebaseadusliku kultuuriväärtustega kauplemise vastases võitluses koostööd partnerriikidega.
- **Pärandi kaitsmine:** komisjon osaleb UNESCO eestveetavates rahvusvahelistes püüdlustes luua kiirreageerimismehhanism kultuuripärandi objektide kaitsmiseks. Samuti jagab komisjon muu hulgas Copernicuse hädaolukordade ohjamise teenuse kaudu UNESCOga ohus olevate kultuuripärandi objektide satelliidifotosid, et hinnata kahju ja kavandada võimalikku taastamist. EL lisab kultuuripärandile tekkinud kahju hindamisega seotud eksperditeadmised katastroofijärgsete ja konfliktijärgsete taastamismeetmete hulka. Süüria kriisile reageerimiseks loodud ELi piirkondliku usaldusfondi abil aidatakse samuti kaitsta kultuuripärandit ja edendada kultuurilist mitmekesisust.

4. ELi STRATEEGILINE LÄHENEMINE KULTUURIDIPLOMAATIALE

Et koostöö partnerriikidega kolmes esitatud töösuunas edeneks, peavad asjaomased sidusrühmad oma jõud ühendama, et kindlustada täiendavus ja koostoime. See puudutab valitsuse kõiki tasandeid, kohalikke kultuuriorganisatsioone ja kodanikuühiskonda, komisjoni ja kõrget esindajat (kolmandates riikides asuvate ELi delegatsioonide kaudu), liikmesriike ja

⁵¹ EL võttis üle ÜRO Julgeolekunõukogu karistusrežiimi ISILi (Daesh) ja Al Qaeda suhtes (mis on sätestatud ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonis nr 1267) ja hilisemad resolutsioonid, sealhulgas ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioon nr 2253 (2015). Kuna arheoloogilisi esemeid peetakse ISILi/Daeshi majandusressurssideks, on nende ostmine ISILilt/Daeshilt ebaseaduslik. Nõukogu on üle võtnud ÜRO karistusrežiimi Iraagi suhtes (mis hõlmab ebaseaduslikult eemaldatud arheoloogiliste esemetega kauplemise keeldu) ning võtnud vastu autonoomse ELi karistusrežiimi ja piiravad meetmed Süüria suhtes, et see hõlmaks konkreetselt ka ebaseaduslikult Süüriast väljaviidud arheoloogiliste esemetega kauplemise keeldu.

⁵² Terrorismi rahastamise vastase võitluse tõhustamise tegevuskava, COM(2016) 50/2.

nende kultuuriinstituite⁵³. 2007. aasta kultuuri käsitlevas teatistes toetati kultuurivaldkonnas avatud koordineerimismeetodit kui liikmesriikide ELi tasandi koostöö paindlikku, kuid struktureeritud viisi⁵⁴. 2012. aastal uuris komisjoni ja Euroopa välisteenistuse koosjuhitav liikmesriikide eksperdirühm, kuidas kujundada välja strateegiline kultuurikäsitus ELi välissuhetes. Eksperdirühma aruandes tõsteti esile eelised, mis tekivad ELi kultuurisuhetes partnerriikidega, kui koos liikmesriikidega tehakse ühiselt tööd uuel strateegilisel viisil⁵⁵. Seejärel algatas Euroopa Parlament ettevalmistavad meetmed „Kultuur ELi välissuhetes“, milles toetati arukat täiendavust, mis põhineks liikmesriikide – eelkõige nende kultuuriinstituite ja teistes riikides asuvate atašeede kaudu – vahel vastastikku ning kodanikuühiskonnaga kokku lepitud koostööl⁵⁶. Euroopa välisteenistus juhib eri riikides 139 ELi delegatsiooni ja bürood, mis esindavad ELi ja tema kodanikke kogu maailmas. Koostöö ja koordineerimise potentsiaal ELi kultuuridiplomaatia edendamiseks on märkimisväärne.

a) ELi koostöö edendamine

Kooskõlastatud lähenemine laseks Euroopa tasandi osalejatel koostöös kolmandate riikidega koondada oma ressursid ja saavutada mastaabisäästu. Euroopa Parlamendi hiljutisest uuringust selgub mitu eelist, mida tihe koostöö võib ELi delegatsioonidele, kultuuriinstituitele ja EUNICi klastritele⁵⁷ pakkuda: ühisprojektidega kaasneb vähem riske, nende mõju on suurem, need on nähtavamad ja neist on võimalik rohkem õppida⁵⁸.

- **Kultuuridiplomaatia platvorm:** asutati 2016. aasta veebruaris ja seda rahastatakse partnerluse rahastamisvahendist. Platvormi haldab liikmesriikide kultuuriinstituite ja muude partnerite ühendus⁵⁹. See annab nõu kultuuripoliitika vallas, lihtsustab võrgustike loomist, tegutseb koos kultuurivaldkonna sidusrühmade, liikmesriikide ja ELi delegatsioonidega, töötab välja kultuurijuhtimist käsitlevaid koolitusprogramme ning aitab kaasa ELi rahvusvaheliste kultuurisuhete arengule.
- **Tõhustatud koostöö kultuuriinstituitega:** pärast konsulteerimist kõikide asjaomaste sidusrühmadega teeb komisjon selle aasta lõpus ettepaneku luua uut laadi partnerlus Euroopa välisteenistuse, komisjoni teenistuste, riikide kultuuriinstituite ja nende katusorganisatsiooni (kui volitused seda lubavad) vahel, millega kehtestatakse üleeuroopalise koostöö põhimõtted ja seda toetavad väärtused.
- **Euroopa delegatsioonide tõhusam roll:** delegatsioonid toimivad kultuuriinstituite ja muude sidusrühmade kohalike platvormidena ning lihtsustavad kooskõlastamist ja koostööd. ELi delegatsioonidel on hea võimalus teha kindlaks kohalikud vajadused ja võimalused, et meetmed sobiksid kohaliku kultuurikontekstiga ja täidaksid samal ajal ELi strateegilisi eesmärke. ELi peamiste delegatsioonide kultuurivaldkonna

⁵³ Hiljutine näide Tuneesias annab tunnistust tihedast koostööst ELi delegatsiooni, liikmesriigi kultuuriinstituide ja kohalike asutuste vahel: komisjon algatas 10 miljoni euro suuruse programmi Tuneesia audiovisuaal-/meediasektori tugevdamiseks. Veel üks projekt (4 miljonit eurot), mida haldab ELi delegatsioon Briti Nõukogu toel, algatatakse selle aasta jooksul ja selle eesmärk on edendada kohaliku tasandi kultuurilist tegevust.

⁵⁴ Avatud koordineerimismeetodi rühmad on alates 2008. aastast töötanud näiteks järgmiste teemadega: kultuuri- ja loomemajandused (sealhulgas uued ärimudelid ja ekspordistrateegiad), kunstnike ja kultuuritöötajate liikuvus, kunstiteoste liikuvus, kultuurile juurdepääsu parandamine digivahendite kaudu.

⁵⁵ Selle aruande põhjal toimus 17. mail 2013 ka ELi kultuuriministrite arutelu kultuuri kui pehme poliitikavahendi üle.

⁵⁶ <http://cultureinexternalrelations.eu/>.

⁵⁷ EUNIC (riiklike kultuuriinstituite Euroopa võrgustik) on katusvõrgustik. Sellesse kuulub 34 kultuuriinstituit 28 liikmesriigist ja 100 klastrit maailma eri paikadest. <http://www.eunic-online.eu/>.

⁵⁸ Euroopa Parlamendi uuring „Euroopa kultuuriinstituidid välismaal“, jaanuar 2016.

⁵⁹ Juhtkomiteesse kuuluvad Euroopa välisteenistus ja komisjon. Vt http://ec.europa.eu/dgs/fpi/announcements/news/20160401_1_en.htm.

koordinatsioonikeskused levitavad parimaid tavasid ning pakuvad töötajatele koolitust arengu ja välissuhete kultuurimõõtmel teemal.

- **Euroopa kultuurimajade asutamine:** need põhineksid ELi ja asjaomase partnerriigi partnerlusel ning võimaldaksid kultuuriinstituti ja muudel sidusrühmadel tulla kokku ning pakkuda kohalikule elanikkonnale teenuseid, osaleda ühisprojektides, pakkuda stipendiume ning kultuuri- ja haridusvahetust.
- **Aktiivse kodanikuühiskonna soodustamine:** paljud sidusrühmad (nt kodanikuühiskond, kunstnikud, kultuurivaldkonnas tegutsejad, rohujuuresandi organisatsioonid) on kaasatud ELi ja kolmandate riikide vahelistesse kultuurisuhetesse. EL püüab seega suurendada kahepoolsete suhete ja valdkondlike programmide raames oma abi partnerriikides kultuurivaldkonnas tegutsevatele kodanikuühiskonna organisatsioonidele, et parandada nende suutlikkust ja lihtsustada vahetusi.
- **ELi ühised kultuuriüritused:** Euroopa ühise kultuuritegevuse toetamine on suurepärane vahend ELi nähtavuse suurendamiseks kolmandates riikides. 2017. aastal kehtestatakse (2015. aastal avaldatud uuringu põhjal) partnerluse rahastamisvahendi uue üleilmse avaliku diplomaatia meetme raames uus kaheaastane kord ELi filmifestivalide korraldamiseks kooskõllalisel ja strateegilisel viisil⁶⁰. Selle eelarve on 1,5 miljonit eurot. Praegu tegeleb üle 75 ELi delegatsiooni filmifestivalide korraldamise ja muude üritustega, näiteks Euroopa keeltepäevaga, saades riiklikelt kultuuriinstitutiidelt mitmesugust tuge.
- **Strateegilistele partneritele keskendumine:** mitmel ELi strateegilistest partneritest on tugev kultuuriidiplomaatia strateegia⁶¹ ja EL teeb mitme partneriga tihedat kultuuriidikoostööd. 2013. aastal loodi Euroopa-Ameerika kultuuri sihtasutus⁶² eesmärgiga pakkuda ELi kultuuriidiprogrammide jaoks struktureeritud rahastamist ning tugevdada USA ja ELi (sealhulgas delegatsiooni ja liikmesriikide) kultuuriidisidemeid. Lõuna-Aafrikas toetab EL noori kunstnikke, audiovisuaalse materjali tootjaid, muusikuid ja sportlasi. Kahepoolsetel suhetel Hiinaga on olnud inimestevaheline mõõde juba 2012. aastast⁶³.

b) Üliõpilaste, teadlaste ja vilistlaste kultuuriidevahelised vahetused

ELi liikuvusprogrammid ja ülikoolidevahelise koostöö programmid on kestvate akadeemiliste ja kultuuriidiliste sidemete loomiseks hindamatud vahendid, mis samal ajal tutvustavad ELi partnerriikides. 2014. aastal korraldas Hariduse, Audiovisuaalvaldkonna ja Kultuuri Rakendusamet (EACEA) uuringu,⁶⁴ mille kohaselt leidis 54 % üliõpilastest ja töötajatest, kes kasutasid Erasmus Munduse programmi pakutavaid võimalusi, et see kogemus avaldas väga suurt mõju nende kultuuriidevahelistele oskustele ja pädevusele.

Rahvusvahelises teaduskoostöös kasutatakse teaduse universaalset keelt, et hoida suhtluskanalid avatuna ja võimaldada teadlastel vahetada ideid, olenemata nende kultuuriidilisest, rahvuslikust või religioosest taustast. Programmist „Horisont 2020“, mis on maailma suurim mitmepoolne teadusuuringute ja innovatsiooni programm, rahastatakse

⁶⁰ <https://ec.europa.eu/digital-agenda/en/news/european-film-festivals-unique-opportunity-eu-cultural-diplomacy>.

⁶¹ Näiteks võib tuua Hiina, Jaapani („Cool Japan“) ja Lõuna-Korea (Korea uue „Hallyu“ laine).

⁶² <http://e-acf.org/>.

⁶³ http://ec.europa.eu/education/international-cooperation/china_en.htm.

⁶⁴ http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/more_info/evaluations/docs/education/mundus2012-summary_en.pdf.

kultuurisuhete, teadusdiplomaatia ja kultuuripärandiga seotud teadustööd ja uuendustegevust. Programm „Horisont 2020“ aitab partnerriikidel suurendada ka hariduse tähtsust majanduskasvus, sotsiaalses stabiilsuses ja arengus.

Noored saavad ELi ja naaberriikide vahel liikuda tänu noortevahetustele, Euroopa vabatahtlikule teenistusele,⁶⁵ noorte ja noorsootöötajate koolitustele ning nendevahelistele võrgustikele. 2015. aastal osales nendes ühismeetmetes üle 33 000 noore ja noorsootöötaja, neist umbes 40 % olid pärit naaberriikidest. Komisjon uurib, kuidas saab spordivaldkonnas tehtava koostööga kaasa aidata parematele rahvusvahelistele suhetele. Seda uurib kõrgetasemeline töörühm, kes peaks oma aruande esitama 2016. aasta juunis.

- **Teadlaste liikuvuse edendamine:** Marie Curie-Sklodowska meetmetega loodab EL aastatel 2014–2020 toetada rahaliselt umbes 65 000 teadlast, sealhulgas 25 000 doktoranti, ning aitab 2020. aastaks umbes 15 000-l kolmanda riigi teadlasel alustada või jätkata oma karjääri Euroopas.
- **Üliõpilaste ja töötajate vahetus ning uued ühisprojektid:** aastatel 2014–2020 kavatseb EL rahastada üle 150 000 Euroopast ja muudest maailma paikadest pärit üliõpilase ja töötaja stipendiumi. Aastatel 2014–2020 annab ta ka rahalist toetust umbes 1 000 ühisprojektile, milles osalevad Euroopa ja kolmandate riikide ülikoolid ja noorteorganisatsioonid⁶⁶.
- **Vilistlaste ja ELi õpingute võrgustikud:** komisjon toetab programmi „Erasmus+“ vilistlasrühmade loomist partnerriikides ning nende rühmade ja ELi delegatsiooni vahelist koostööd. Ta hakkab koondama riiklikul ja Euroopa tasandil võrgustike moodustamiseks tehtavaid jõupingutusi, toetab ELi keskuste loimumist 450 Jean Monnet’ tippkeskusega ning edendab nende võrgustumist. ELi õpingutest võtab igal aastal õppe- ja teavitustegevuse kaudu osa üle 250 000 üliõpilase.

5. JÄRELDUSED

Maailma kultuurivaldkond on viimastel kümnenditel kiiresti muutunud. Nõudlus vahetuste ja koostöö järele on suurenenud samas tempos digipöördega. Maailmas, mis seisab silmitsi mitmete probleemide ja konfliktidega, on kultuuril suur potentsiaal eraldusjoonte kaotamiseks, ebakindlate ühiskondade tugevdamiseks ja rahvusvaheliste suhete parandamiseks. Euroopat nähakse maailmajaona, mis on rikas kultuuripärandi ja dünaamilise loovuse poolest. Seega peaks kultuur olema Euroopa Liidu välistegevuse lahutamatu osa.

Käesolevas ühisteatises esitati kolm sammast, mille abil edendada tööd rahvusvaheliste kultuurisuhete ELi strateegia loomise nimel. Esiteks, esitatud ELi tegevuse juhtpõhimõtete eesmärk on tagada, et ELi meetmed selles valdkonnas edendavad inimõigusi, mitmekesisust, kultuuridevahelist dialoogi, austades samal ajal subsidiaarsuse ja täiendavuse põhimõtteid, ning säilitavad poliitika sidususe, edendades kultuuri olemasolevates partnerlusvõrgustikes. Teises sambas esitati kolm peamist suunda, mille abil keskenduda partnerriikidega tehtava kultuurikoostöö arendamisele: i) kultuuri kui kestliku sotsiaalse ja majandusliku arengu tõukejõu toetamine; ii) kultuuri ja kultuuridevahelise dialoogi edendamine rahumeelsete kogukondadevaheliste suhete saavutamiseks; iii) kultuuripärandiga seotud koostöö tugevdamine. Kolmandas sambas esitatakse ELi strateegiline lähenemine

⁶⁵ https://europa.eu/youth/EU/voluntary-activities/european-voluntary-service_et.

⁶⁶ <http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/>.

kultuuridiplomaatialle, mis hõlmab tõhusamat Euroopa koostööd (eelkõige ELi liikmesriikide ja ELi delegatsioonide vahel) ning kultuuridevahelisi vahetusi, et tutvustada ELi eripalgelist kultuuri.

Kolm eespool nimetatud sammast, mis on esitatud osana rahvusvaheliste kultuurisuhete ELi strateegiast, aitavad arendada suhtluskanaleid inimeste ja ühiskondade vahel. See aitab tekitada kultuuri- ja loomemajandusele soodsa keskkonna, et need saaksid edasi kasvada, luua majanduskasvu ja töökohti. See parandab kultuuripärandi kaitsmist ja edendamist, elavdab kultuuridevahelist dialoogi ja rahu tagamist, toetab kultuuriloomingut ja turismi kui arengu ja majanduskasvu taganttõukajaid ning hariduse ja teadustöö kasutamist dialoogi ja kultuurivahetuse mõjutajatena. Need meetmed peaksid muutma Euroopa Liidu veelgi mõjukamaks osalejaks maailmaareenil, paremaks rahvusvaheliseks partneriks ning säästva arengu, rahu ja vastastikuse mõistmise tugevamaks toetajaks.